

VOOR MEER UITDAGING
VOOR KINDEREN!

avONTUURLiJK

SpELeN

Een handreiking voor beheerde speeltuinen
met de ervaringen van zes Utrechtse speeltuinen

© 2023 Een uitgave van De Blauwe Ton: laat kinderen zélf spelen

De Blauwe Ton

AVONTUURLIJK SPELEN

1

AANLEIDING EN TRAJECT
UTRECHT

2

WAT IS AVONTUURLIJK
SPELEN?

3

WAT ZIJN DE
VOORDELEN ?

4

HOE AVONTUURLIJK
SPELEN?

5

DE 6 SPEELTUINEN: OPZET EN
ERVARINGEN

6

WAT ZEGGEN
SPEELTUINMAKERS

7

WAAR MOET JE
AAN DENKEN

8

RISICOVOL SPELEN IS
GEWOON SPELEN

9

HANDIGE WEBSITES

1. AANLEIDING EN TRAJECT UTRECHT

Voor kinderen is buitenspelen steeds saaiër geworden: er is geen uitdaging en zij mogen vaak geen risico's nemen. Dit komt door een trend van overbescherming en standaardisering van speelplekken. Het is juist belangrijk voor kinderen dat zij hun grenzen kunnen verkennen en verleggen.

Met het traject Avontuurlijk Spelen in 6 Utrechtse speeltuinen zijn mogelijkheden voor kinderen gecreëerd zodat ze meer uitdaging tijdens het spelen ervaren. Het doel is meer plezier voor kinderen en ervoor zorgen dat de oudste kinderen weer een reden hebben om naar de speeltuin te gaan.

Met dit project zijn ervaringen opgedaan met hoe je avontuurlijk spelen voor kinderen kunt faciliteren én bewust kunt begeleiden.

Met dank aan de zes speeltuinen:

- De Bloesem, Bloemstraat 25a: www.speeltuindebloesem1937.nl
- Bankaplein, Biltonstraat 7: www.speeltuinbankaplein.nl
- Fort Luna, Oude Liesbosweg 40: DOCK [website](#)
- De Boog, Merwedekade 128a: www.wijkspeeltuindeboog.nl
- Voorn, Akkrumerraklaan 31: DOCK [website](#)
- De Kameleon, Verlengde Hoogravenseweg 37: DOCK [website](#)

Martin van Rooijen van De Blauwe Ton in samenwerking met:

- Gemeente Utrecht
- Kwartiermakers Utrechtse speeltuinen: Alexander van den Kommer en Janneke Baan
- Welzijnsorganisatie Stichting DOCK

2. WAT IS AVONTUURLIJK SPELEN?

Avontuurlijk spelen, ook wel risicovol spelen genoemd, zijn spannende en opwindende vormen van spelen waar plezier en angst door elkaar heen lopen, met onzekerheid en het risico op bezering. Hierbij wordt het aangaan van risico's als positief gezien die het kind zelf kan inschatten en afwegen.

Er zijn 6 categorieën bij het avontuurlijk spelen:

(Sandseter, 2007)

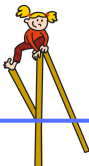
1

SNELHEID

schommelen, glijden,
fietsen, rennen

2

HOOGTE

klimmen, muurtje,
springen, speeltoestel

3

RUIG SPEL

met stokken spelen,
stoeien, pakkertje

4

RISKANTE GEREEDSCHAPPEN

hamer/timmeren,
messen, zaag

5

GEVAARLIJKE ELEMENTEN

vuur, water, rotsen

VERDWIJNEN

spelen zonder
toezicht, afzonderen,
verstoppen

3. WAT ZIJN DE VOORDELEN?

Kinderen worden uitgedaagd bij het spelen wat hun fysieke- en sociale vaardigheden prikkelt. Zij nemen beslissingen, lossen problemen op en delen ideeën met elkaar. Kinderen vergroten hun risico-competentie zodat zij zichzelf kunnen beschermen.

Avontuurlijk spelen gaat ook om angsten overwinnen en zelfvertrouwen opbouwen. Het stimuleert de veerkracht en weerbaarheid, het vergroot de creativiteit, en leert kinderen hun grenzen verkennen en hun kwaliteiten ontdekken

Al met al genoeg voordelen om kinderen op avontuur te laten gaan. Het komt ten goede aan hun toekomstig leven als een autonome en competente volwassene. En dat willen wij graag als opvoeders.

Wat zien wij bij kinderen gebeuren? De speeltuinmakers zeggen het volgende hierover:

- *"Meer pret alleen en plezier samen, de kinderen zijn vooral enthousiast."*
- *"Ze zien ander spel: creatiever, dingen uitproberen."*
- *"Kinderen zijn nieuwsgierig, gaan ontdekken en hebben focus."*
- *"Het meer zelf inschatten en aangaan van risico en uitdaging."*
- *"Kinderen hebben meer energie, zijn 'drukker', soms ruzietjes."*

Ouders hebben een vragenlijst ingevuld en dit zien zij bij hun kind(eren):

- *"Het is 'open speelgoed' waardoor ze hun fantasie aan het werk zetten."*
- *"Dat het gewoon klopt met wat ze doen."*
- *"Ze verzinnen nieuw spel."*
- *"Fantasiespel en blijdschap."*
- *"Het biedt kinderen veel vrijheid en laat hen nog meer in hun fantasie duiken."*

WAT ZEGGEN KINDEREN ZELF?

Kinderen uit de speeltuinen is gevraagd wat zij vinden van Avontuurlijk spelen en van de spullen om mee te spelen:

"Springen is, dat is eigenlijk gewoon wat ik leuk vind, het is ook gewoon cool om te doen."

"Racen en veel rennen, klooien met de rolstoel omdat het leuk is!"

"Ik vind het leuk met de slangen en de buizen, die neem ik mee naar de waterpomp om riolering te maken."

Van de 17 kinderen van 7 – 11 jaar willen 14 dat avontuurlijk spelen blijft en 3 maakt het niet uit.

4. HOE AVONTUURLIJK SPELEN?

Het bieden van extra uitdaging en avontuur kan op de volgende manieren:

Met **loose parts**, spullen om te spelen, bied je snelheid, spelen op hoogte en meer. Denk hierbij aan dingen met wielen zoals een verhuishondje, een rollator of een bureaustoel. Een keukentrapje of losse kratten om te stapelen laat kinderen hoogte ervaren. Met autobanden en planken maken kinderen een parcours om te balanceren.

Het aanbieden van **avontuurlijke activiteiten** als een vuurtje maken, het slopen van apparaten, met messen werken om een stok scherp te maken, een vlot bouwen, modderworstelen etc.

Het gebruiken van de **bestaande speelomgeving**: het wél laten klimmen in bomen of op een dak, het spelen met takken of met de kliko.

En natuurlijk **huttenbouwen**: regel een stapel pallets, zorg voor hamers en spijkers en kinderen gaan vanzelf aan de slag.

Begin met een leuke opstart, en bedenk of Avontuurlijk spelen altijd is of dat je werkt met 'openingstijden'.

HET BEGELEIDEN VAN AVONTUURLIJK SPELEN IN 4 TIPS

- Doe niets, de kinderen kunnen het zelf.
- Zorg voor de veiligheid, maak een bewuste afweging: risico is voor het kind, bij gevaar ingrijpen.
- Beweeg 'onzichtbaar' door de ruimte, blijf op afstand, kijk, luister en bedenk: waar ben ik eventueel wél nodig?
- Helpen of meespelen mag, op verzoek van het kind, maar z.s.m. terugtrekken.

5. DE ZES SPEELTUINEN: OPZET EN ERVARINGEN

1

DE BOOG

Speelzooidag is de middag dat kinderen de ruimte krijgen om te spelen met zoi. Zoi wat eigenlijk niet bedoeld is om mee te spelen, maar als je kinderen speelzooi geeft dan... ben je ze kwijt. In samenwerking met en regelmatig 'n middagje shoppen bij de kringloop en weggeefhoek in de buurt.

2

BANKAPLEIN

De AvontuurSchoor met loose parts materialen gaat een paar keer per week open. Er is een dikke gymmat aangeschaft die kinderen gebruiken om van hoogte op te springen. Er zijn activiteiten als vuurtje maken of apparaten slopen. Soms mogen de oudste kinderen op het dak van het schuurtje klimmen en overspringen naar het dak van het speeltuinhonk. Ook blijft op sommige dagen de speeltuin een uur langer open, alleen voor de oudste kinderen, voor ouders verboden! Net als in echte Adventure Playgrounds (zie blz. 11).

3

FORT LUNA

Bij de **Rommelshop** kunnen kinderen avontuurlijke spullen vinden om mee te spelen. Een huishoudladder om op het dak van het speelhuis te kunnen klimmen, een rolstoel om te gaan racen, een verhuishondje met een touw om elkaar hard voor te trekken in de voetbalkooi etc. De medewerkers van de BSO die in de speeltuin zit hebben 'training-on-the-job' gekregen waardoor ook hun kinderen meedoen met avontuurlijk spelen.

6

AVONTUURLIJK SPELEN

4

DE BLOESEM

Hier hebben ze **Huis-Tuin- en Keukenspullen** om mee te spelen. Deze liggen altijd in een aparte hoek van de speeltuin dus er kan altijd mee gespeeld worden. Een kabelrol, een oude snowboard en zelfs een scheidsrechterstoel om op te klimmen. Er zijn ook pallets en planken waarmee de kinderen hutten kunnen bouwen, een hamer en spijkers zijn bij het honk te leen. Ouders en vrijwilligers worden actief betrokken en uitleg gegeven. Soms is er een sloop-workshop van apparaten.

5

BOUWSPEELTUIJN VOORN

Spelen en Slopen, denk hierbij aan spullen uit elkaar halen, dingen slopen etc. Dat betekent een wekelijkse activiteit met materialen zoals oude typmachines, tosti-ijzers, radio's, wekkers, oude telefoons etc. die kinderen met schroevendraaiers en tangetjes uit elkaar mogen halen. Ook zijn er loose parts op het huttenbouwveldje toegevoegd voor meer speelplezier.

6

DE KAMELEON

biedt af en toe extra **loose parts** aan, die in een schuurtje zijn opgeslagen. De kinderen kiezen vaak zelf waar ze dan mee willen spelen: de rollator, de blauwe ton of de ladder met stapel kussens om te springen. Deze natuurspeeltuin heeft al veel Avontuurlijk spelen mogelijkheden zoals spelen met takken en stammetjes en in bomen klimmen.

7

AVONTUURLIJK SPELEN

6. WAT ZEGGEN SPEELTUINMAKERS?

Wat zeggen speeltuinmakers over de **meerwaarde van Avontuurlijk Spelen**:

- "Het **samen** kunnen optrekken met professionals uit andere speeltuinen: fijne interactie, elkaar ondersteunen en van elkaar horen wat goed werkt."
- "De verbetering van het **speelplezier** van kinderen, het meer toestaan van risico's en de extra speelmogelijkheden."
- "De **volwassen bezoekers** zien meer plezier en meer ruimte voor hun kinderen, er is positieve aandacht van omwonenden."
- "De **samenwerking met de gemeente** wordt op prijs gesteld."
- "Het 'waarom' is goed uitgelegd door de **trainer**."

Wat zeggen speeltuinmakers over de '**lastigheden**' van Avontuurlijk Spelen:

- **Praktisch**: "Er is niet genoeg ruimte in de speeltuin voor loose parts play, een goede afweging maken om loose parts op te bergen of te laten liggen, het opruimen van loose parts is soms veel werk, het verversen van spullen en wanneer gooi je iets weg."
- **Rol als begeleider**: "je werkt altijd alleen dus geen overleg over dilemma's mogelijk, goed overzicht houden over al het avontuurlijke spelen, afweging risico of gevaar, wanneer grijp je in of niet, je eigen grenzen die je soms beperken."
- **Overige**: "samenwerking met bso op zelfde terrein, het betrekken en bespreken met andere collega's en vrijwilligers, de soms sterke (negatieve) mening van ouders, en het gaat soms lastig samen met bezoekers met jonge kinderen."

Training en doorlopende professionalisering

De professionals en vrijwilligers die het Avontuurlijk spelen begeleiden hebben drie dingen nodig:

1. Kennis van de meerwaarde voor een positieve(re) houding en om het te kunnen uitleggen en uitdragen.
2. Weten hoe het te organiseren en faciliteren.
3. Een bewuste begeleiding: gepaste afstand houden en afwegingen kunnen maken tussen risico en gevaar.

Rol team

Bespreek dilemma's over Avontuurlijk spelen met elkaar, respecteer je eigen en elkaars grenzen hierbij, en wees bereid samen de eigen grenzen te verleggen en meer toe te laten.

Samenwerking met de gemeente

Gezamenlijk vooraf randvoorwaarden formuleren: een constante professionele afweging op veiligheid, loose parts opruimen na afloop, gezamenlijk communicatie naar buurt en ouders.

Presentatie en informatie voor medewerkers stadswerken is waardevol.

EEN POSITIEVERE HOUDING:

door de training is de tolerantie van deelnemers voor risico-spel met 11% verhoogd, gemeten met een vragenlijst voor en na, de 'Tolerance towards Risk in Play Scale'

(Hill & Bundy, 2014).

7. WAAR MOET JE AAN DENKEN?

Financiën

Met weinig middelen kan je zorgen voor meer uitdaging in de speelomgeving. Loose parts zijn vaak kosteloos of ga langs bij de kringloop. Pallets of oude apparaten zijn ook makkelijk te regelen. Investeer in een workshop of training.

Communicatie en Ouders

Belangrijk is het om ouders en andere bezoekers goed op de hoogte te stellen van wat Avontuurlijk Spelen inhoudt. Via sociale media en andere kanalen. Een strooifolder met korte uitleg is ook een goede manier hiervoor. Zo worden zij geïnformeerd en lezen zij over de professionele aanpak. Denk eraan dat er telkens weer nieuwe kinderen met ouders komen, dus blijf uitdelen en hen informeren. Download een voorbeeld [hier](#):

WAT ZEGGEN OUDERS?

Avontuurlijk spelen is: leerzaam, belangrijk, ontdekken, fantasie gebruiken, risico's inschatten, variatie in de speeltuin, meer uitproberen, bevordert creativiteit en samenwerking, kinderen leren ervan.

Lastig is: "Blessures, soms beetje een zootje."

"Voor jongere/wildere kinderen is het soms lastig toezicht houden op wat ze uitspoken, maar er is niks mis mee dat een beetje loslaten."

"Alleen de zaag vond ik een keer een beetje gevaarlijk."

Van de ouders wil 83% dat avontuurlijk spelen blijft.

8. RISICOVOL SPELEN IS GEWOON SPELEN

Kinderen gaan als vanzelf op zoek naar risico en uitdaging. Hierbij kan het 'fout' gaan en dat hoort erbij, is onderdeel van het spelen. Het kind wil het zelf doen, het kan meer, het heeft het nodig. Geef het kind deze autonomie, om zelf te bepalen welk risico het wanneer aangaat. Wat gaat lukken? Voor het kind is het goed zo. Aan ons om het kind het vertrouwen te geven. Het kind heeft recht op risico.

"ELK KIND HEEFT RECHT OP EEN EIGEN BULT!"

En, risicovol spelen past binnen de huidige wet- en regelgeving en sluit aan bij de vaardigheden van pedagogisch professionals. Als voorbeeld, in de Wet Kinderopvang staat: 'We beschermen kinderen tegen grote risico's en leren hen omgaan met kleine risico's.'

WAT ZEGT DE GEMEENTE?

"Noem het Avontuurlijk Spelen en geen risicovol spelen."

"Succesfactor is de commitment en ondersteuning vanuit de gemeente, management en besturen van de speeltuinen."

"Bij avontuurlijk spelen dient altijd een goede afweging gemaakt worden of het om een onaanvaardbaar of aanvaardbaar risico gaat."

"Avontuurlijk spelen versterkt kinderen op meerdere vlakken. Hiermee wordt het faciliteren en ondersteunen van avontuurlijk spelen dan ook een van de pedagogisch opgaves voor de speeltuinmakers."

"Echte succesfactoren kunnen we natuurlijk pas na een langer periode meten en daarvoor is vasthouden en verspreiden belangrijk."

DE EERSTE JUNK ADVENTURE PLAYGROUND VAN NEDERLAND?

Op naar de eerste Junk Adventure Playground in Utrecht?

Willemieke en Bart van speeltuin Bankplein zijn samen met Martin van De Blauwe Ton naar de conferentie van de IPA, de International Play Association in Glasgow geweest. Zij presenteerden daar het Utrechtse traject Avontuurlijk Spelen aan internationale onderzoekers en speelprofessionals. Ook brachten zij een bezoek aan Baltic Street Adventure Playground.

Een zogenaamde 'junk playground' met overal loose parts, zelfgemaakte speelstructuren en door kinderen bedachte speeldingen. Er werd door de playworkers uitleg gegeven over hun rol, namelijk het zoveel mogelijk aan de kinderen zelf laten hoe en wat zij willen spelen. Het mooie is dat de speeltuin alleen toegankelijk is voor kinderen, zodat zij geen 'last' hebben van ouders en andere volwassenen. Wat betreft de inrichting en de begeleiding van kinderen is het een prachtig voorbeeld van hoe wij in Utrecht verder kunnen met Avontuurlijk Spelen.

WAT ZEGGEN COÖRDINATOREN OVER HET TRAJECT?

"Vertrouwen in professionaliteit van speeltuinmakers: meer eigenaarschap en vertrouwen in eigen handelen."

"Belangrijk om weer even naar je eigen houding kijken t.a.v. speelbegeleiding en even los komen van wat je normaal doet."

"Van belang is nog beter praktisch kunnen uitleggen aan bezoekers waarom het belangrijk en goed is, juist zij die hier sceptisch in staan."

"Nog meer en beter kunnen borgen binnen de speeltuinorganisaties."

"Overdracht van eigen opgedane kennis in het netwerk van speeltuinen."

"Wat mij betreft zijn we pas net begonnen. Op naar een nieuwe generatie buitenspelers!"

9. HANDIGE WEBSITES

Campagne VeiligheidNL: Met een beetje risico komen ze er wel. 'Ouders willen risicospel, maar durven niet.' Achtergronden en aanbod over risicovol spelen en kopen van 'Goed Gespeeld'-pleisters: www.veiligheid.nl

De Blauwe Ton: aanbod van training, workshops, presentaties, onderzoek, advies en de praktijk met de Loose Parts Boedelbak: www.deblauweton.nl

Het Woeste Westen: Natuurspeeltuin in Amsterdam met veel mogelijkheden tot Avontuurlijk Spelen: www.hetwoestewesten.nl

Verder lezen en kijken:

Filmpje met uitleg over het traject Avontuurlijk Spelen in Utrecht: <https://youtu.be/QRUPVzKIEOA>

Filmpje ScrapStore PlayPod Bristol GB, een container op het schoolplein vol loose parts: <https://youtu.be/nqj1KyJJeKg>

Filmpje met uitleg over saai speeltoestellen en de waarde van risicovol spelen: Why safe playgrounds aren't great for kids: <https://youtu.be/lztEnBFN5zU>

Artikelen te downloaden over risicovol spelen, loose parts en meer: <https://www.deblauweton.nl/over/downloads-publicaties>

Adventure Playground The Yard in New York, www.play-ground.nyc

Teksten: Martin van Rooijen

Martin van Rooijen is pedagoog en onderzoeker, als promovendus verbonden aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Hij draagt zijn visie over vrij en risicovol spelen uit door trainingen voor opvoeders en Spelen met Spullen voor kinderen via 'De Blauwe Ton'.

Opmaak: Alexander van den Kommer

In Adventure Playgrounds moeten ouders buiten het hek blijven. Op het bord staat:

"Jullie kinderen zijn oké zonder advies en suggesties."

Een uitgave van De Blauwe Ton: laat kinderen zélf spelen

HET KIND KAN EN WIL HET ZELF:

LAAT KINDEREN ZELF SPELEN:

website: www.deblauweton.nl
email: info@deblauweton.nl
telefoonnummer: 06-81318605

De Blauwe Ton

